

Отже, в умовах нестійкого зволоження правобережного Лісостепу України при вирощуванні різних гібридів соняшнику застосування мінеральних добрив у дозах різної інтенсивності сприяло росту, розвитку рослин та істотному (14,8–35,9 %) підвищенню врожайності. Максимальний рівень урожайності (4,09 т/га) з достовірним приростом продукції (1,03 т/га) та збором олії з одиниці площі (1,75 т/га) відносно варіанту без добрив (контроль) забезпечив гібрид 'Гусяр' на фоні внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$ в основне удобрення + N_{30} кг/га д.р. весною в підживлення.

УДК 631.303:633.19(477.2)

Тимошенко Г. З.

Інститут зрошуваного землеробства НААН, сел. Наддніпрянське, м. Херсон, 734873, Україна, e-mail izz.ua@ukr.net

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ГОРОХУ БЕЗЛИСТОЧКОВОГО МОРФОТИПУ З МЕТОЮ АДАПТАЦІЇ ЇЇ ДО ПОСУШЛИВИХ УМОВ

При появі сортів гороху з безлисточковим морфотипом, які мають істотні відмінності від звичайних сортів, виникла необхідність удосконалення елементів технології його вирощування на темно-каштановому ґрунті Південного Степу. Сорти цього типу, мають підвищену стійкість до вилягання та обсіпання насіння і короткий період дозрівання. Окремі елементи технології вирощування цих сортів частково вивчалися. Але цих досліджень було недостатньо для розробки технології.

Польові дослідження проводили на дослідних полях Інституту зрошуваного землеробства НААН України, на темно-каштановому ґрунті в умовах природного зволоження. Об'єктом досліджень був сорт гороху 'Дамир 2', який відноситься до сортів з безлисточковим морфотипом. Ґрунт ділянки темно-каштановий середньосуглинковий з низькою забезпеченістю нітратним азотом, середньою – рухомих фосфором та високою – обмінним калієм. Агрофізичні властивості метрового шару ґрунту такі: коефіцієнт в'янення 9,5 %, найменша вологемність 20,4 %, щільність зложення 1,37 г/см³. Гумусовий горизонт – 38–40 см, кількість гумусу в орному шарі 2,15 %. Ґрунтові води залягають глибше 10 м. Агротехніка в досліді загальноприйнята для південного Степу України за виключенням елементів технології які вивчалися за такою схемою:

Фактор А – Доза добрив: P_{40} ; $N_{30}P_{40}$; $N_{60}P_{40}$; розрахункова на запланований урожай 2,5 т / га ($N_{68}P_{10}$);

Фактор В – Норма висіву насіння: 0,8; 1,1; 1,4 млн. шт./га;

Фактор С – Хімічний захист: без захисту; гербіцид; гербіцид + інсектицид, одноразовий обробіток у фазу бутонізації; гербіцид + інсектицид, двохразовий обробіток у фазу бутонізації та цвітіння.

Трьохфакторний дослід закладали методом розщеплених ділянок.

Аналіз погодних умов за роки досліджень свідчить, що температура повітря і сума опадів в окремі роки мали місце істотного відхилення від середніх багаторічних даних. Кліматичні умови південного Степу України не завжди відповідають біологічним вимогам гороху, а саме через малі запаси продуктивної вологи у ґрунті, високі температури повітря і ґрунту, та низької вологості повітря у період вегетації рослин. Це вимагає удосконалення технології вирощування гороху сортів нового покоління безлисточкового морфотипу у напрямку до адаптації її до посушливих умов.

У результаті досліджень встановлено, що із збільшенням дози внесення мінеральних добрив і норми висіву насіння витрати продуктивної вологи в метровому шарі ґрунту зростають. Що стосується добрив то це можна пояснити тим, що при підвищених дозах їх внесення відбувається інтенсивне накопичення біомаси і формування більш високого рівня врожаю. Ці біологічні процеси супроводжуються інтенсивним водоспоживанням. При збільшенні норми висіву насіння зменшується відповідно площа живлення рослин. Внаслідок чого збільшуються витрати вологи на одиницю площі. Загальні витрати вологи змінювались під впливом погодних умов та різних елементів технології. Витрати вологи зростали при застосуванні азотних добрив на фоні фосфорних від $1836 \text{ м}^3/\text{га}$ ($\text{N}_{30}\text{P}_{40}$) до $1873 \text{ м}^3/\text{га}$ ($\text{N}_{68}\text{P}_{10}$). На зростання загальних витрат вологи впливала також і густина стояння рослин. При нормі висіву 0,8 млн шт./га витрати склали $1819 \text{ м}^3/\text{га}$, а при нормі – 1,4 млн шт./га вони зросли до рівня $1877 \text{ м}^3/\text{га}$. В результаті проведених досліджень виявлено зміни коефіцієнта водоспоживання залежно від рівня азотного живлення і норми висіву насіння. Підвищення дози мінерального азоту супроводжувалось значним приростом урожайності зерна і зниженням витрати води на одиницю врожаю. Від застосування різних норм висіву насіння найменший коефіцієнт водоспоживання отримано при нормі висіву 1,1 млн шт./га, яка забезпечувала максимальний рівень врожаю.

У ході досліджень нами було встановлено, що внесення азотних добрив на фоні фосфорних істотно підвищувало врожайність зерна гороху. Найбільший ефект від них одержано при внесенні розрахункової дози на запланований урожай $\text{N}_{68}\text{P}_{10}$. В середньому за роки досліджень при застосуванні цієї дози, врожайність зерна гороху зросла на 40,7 % порівняно з варіантом без внесення азотних добрив. Дослідженнями встановлено оптимальну норму висіву, яка становить 1,1 млн шт./га схожих насінин. Приріст врожаю при такій нормі порівняно з нормою 0,8 млн шт./га становить 28,6 %, а при нормі 1,4 лише – 14,3 %. При до-

сліджені хімічного захисту рослин кращим варіантом було визначено варіант у якому проводився обробіток гербіцидом та двохразовий обробіток інсектицидом, який перевищував варіант без захисту рослин на 56,3 %. Таким чином, кращими варіантами за роки досліджень були варіанти, на яких застосовували добрива дозою $N_{68}P_{10}$ з нормою висіву насіння 1,1 млн шт./га при застосуванні повного хімічного захисту – гербіцид + інсектицид, двохразовий обробіток.

УДК 347.77

Ткачик С. О.*, Гретьякова А. А.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна, e-mail: s-s-tk@ukr.net

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ РЕЄСТРУ СОРТІВ РОСЛИН УКРАЇНИ

Продовольча безпека України, її економічний і соціальний розвиток значною мірою визначається видовим складом та якісними характеристиками сортів, які складають основу сировинної бази країни. Досягнення високих результатів базується на експертній оцінці сортів, яка має статус науково-технічної експертизи і проводиться з метою формування переліку сортів, придатних для поширення в Україні, які включаються до Реєстру сортів рослин України.

Процедура державної реєстрації прав на сорт рослин є ключовим етапом поширення сорту на території України. Безпечний ринковий обіг насіння та садивного матеріалу можливий лише для тих сортів, які занесені до Державного реєстру сортів рослин;

Правове регулювання формування Реєстру сортів рослин України до останнього часу здійснювалось відповідно до Положення про Реєстр сортів, придатних для поширення в Україні, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 р. № 686. Проте, як показала практика, існуюче регулювання не може належним чином розв'язати проблемні питання, що виникають у процесі його формування та ведення:

- не забезпечено прозорість доступу до інформації, насамперед, відсутній механізм надання будь-якій особі відомостей з Реєстру сортів рослин України через мережу Інтернет;

- не встановлено органу, який би відповідав за введення, збереження та захист даних від несанкціонованого доступу до Реєстру сортів рослин України;

- не визначені строки здійснення дій, пов'язаних з реєстрацією сортів, прав на них, видачі свідоцтва про державну реєстрацію сорту, ведення Реєстру сортів рослин України.